

[แ ห ล ง ไ ต้]

สมปราชญ์ อัมมะพันธุ์

รองศาสตราจารย์ อดีตอาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

หมากขุม

“คุณตา เอาเรือมาทำไมคะ” หลานสาวตัวน้อยวัย 13 ขวบของผมถามด้วยความสงสัยเมื่อผมนำเอาอุปกรณ์ที่ใช้เป็นของเล่นสำหรับเด็กที่มีรูปร่างคล้ายเรือมาวางลงใกล้ๆ เธอ

“นี่ไม่ใช่เรือหรือคะ แต่เป็นของเล่นของเด็กสมัยก่อนอย่างหนึ่ง ที่คนสมัยคุณตาคุณยายเคยใช้เล่นกันมานานแล้ว ก่อนที่เกมคอมพิวเตอร์มันจะเกิดขึ้นมา” ผมพยายามอธิบาย

“แล้วของเล่นนี้มันคืออะไรคะคุณตา”

“ของเล่นนี้ชาวปักษ์ใต้เขาเรียกว่า **หมากขุม** **หมากหลุม** หรือ **หลุมเมือง**” คำว่า “หมาก” เป็นคำนาม ใช้เรียกสิ่งของที่มีลักษณะกลมๆ

เป็นหน่วยเป็นลูกว่า “หมาก” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. 1259.) คำว่า “หลุม” หมายถึง ที่ซึ่งมีลักษณะเป็นบ่อ มักมีขนาดเล็กและตื้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. 1275) คำว่า “ขุม” ก็หมายถึง หลุมนั่นเอง “ส่วนรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการเล่นหมากขุมนั้น เดี่ยวคุณตาจะเล่าให้ฟังนะคะ”

อุปกรณ์การเล่นหมากขุมจะประกอบด้วย “รางหมากขุม” ที่ทำจากไม้ท่อนสั้นๆ ขนาดไม้โตหนัก อย่างเช่น ไม้จามจุรี หรือไม้ฉำฉา ไม้ขนุน ฯลฯ เกลาให้มีรูปร่างคล้ายเรือที่มีหัวแหลมท้ายแหลม แล้วขุดให้เป็นหลุมกลมๆ ลึกประมาณหลุมละ 3 นิ้ว กว้างขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3 - 4 นิ้ว ให้หลุมวางเรียงคู่ขนานกันด้านละ 4 - 7 หลุม (ตามขนาดของรางหมากขุม ขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่) หลุมเหล่านี้ เรียกว่า “เมือง” ตรงส่วนที่เป็นเหมือนหัวของเรือขุดเป็นหลุมขนาดใหญ่กว่าหลุมอื่นๆ ด้านละ 1 หลุม เรียกว่า “แม่เริน” (ศัพท์ : แม่ = แม่, ใหญ่. เริน = เรือ, บ้าน) “หัวแม่เริน” หรือ “หลุมหัวเมือง” (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2545 : 24)

รางหมากขุมนี้ บางทีก็ใช้ขุดลงพื้นดินให้เป็นหลุมๆ เรียงคู่ขนานกันไปก็ได้ บางถิ่นอาจใช้กะลาเล็กๆ หรือกระป๋องดกให้ติดกับแผ่นไม้ให้เป็นแถวเรียงคู่ขนานแทนหลุม แล้วใช้กะลาหรือกระป๋องใบใหญ่ๆ ทำเป็น “แม่เริน” ทั้งสองด้านก็มี

อุปกรณ์อีกอย่างหนึ่งที่ใช้เล่นหมากขุม คือ “ลูกหมากขุม” ได้แก่ วัตถุที่จะนำมาใส่ลงในหลุมหรือในเมืองมักจะเป็นวัตถุกลมๆ เล็กๆ เช่น ลูกหวาด ลูกแก้ว ลูกหิน เม็ดยางพารา เม็ดมะขาม ฯลฯ ส่วนมากนิยมใช้ลูกหวาดหรือลูกสวาด (ผลของไม้เถาเนื้อแข็งชนิดหนึ่ง ลำต้นมีหนาม ฝักมีหนามละเอียด ห่อหุ้มเมล็ดหรือลูกสวาดที่มีลักษณะกลม เปลือกแข็ง สีเทาอมเขียว ขนาดเท่าหัวแม่มือ) (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 : 1144)

จำนวนลูกหมากขุมขึ้นอยู่กับจำนวนของหลุมที่เป็นคู่ขนานกัน เช่น หมากขุมที่มี “หลุม” หรือ “เมือง” ด้านละ 4 หลุม ก็ใส่ลูกหมากขุมลงไปหลุมละ 4 เม็ด ถ้ามีด้านละ 7 หลุม ก็ใส่ลงไปหลุมละ 7 เม็ด ให้มีจำนวนเท่ากันทุกหลุม ยกเว้นจะไม่ใส่ลูกหมากขุมลงในหลุมที่เป็น “แม่เริน” หรือ “หลุมหัวเมือง” ทั้งสองหลุม

สถานที่เล่น หมากขุมจะนิยมเล่นในร่ม ในอาคารบ้านเรือนหรือใต้ถุนบ้าน หรือที่ไหนก็ได้ที่พอจะวาง “รางหมากขุม” ได้ และมีที่ให้ผู้เล่น 2 คน นั่งกันคนละฟากของรางหมากขุม

ผู้เล่น การเล่นหมากขุม เล่นกันได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ทั้งเด็กหรือผู้ใหญ่ หรือผู้ใหญ่จะเล่นกับเด็กก็ได้ ไม่มีปัญหา เพราะเพศ วัยหรือขนาดของรูปร่างของผู้เล่นมิได้เป็นอุปสรรค หรือเป็นข้อได้เปรียบเสียเปรียบในการเล่นหมากขุมแต่ประการใดๆ ทั้งสิ้น แต่ผู้ที่นิยมเล่นหมากขุมส่วนมากมักเป็นผู้หญิงมากกว่าจะเป็นผู้ชาย

วิธีเล่นหมากขุม

เริ่มจากการแบ่งลูกหมากขุมออกเป็น 2 ส่วน จำนวนเท่าๆ กัน (เท่ากับจำนวนหลุมพอดี) ผู้เล่นแต่ละคนจะต้องนำเอาลูกหมากขุมใส่ลงในหลุมด้านของตัวเองให้เท่ากันทุกหลุมถ้ามีฝ่ายละ 5 หลุม ก็ใส่ลูกหมากขุมลงไปหลุมละ 5 เม็ดหรือ 5 ลูก หรือถ้ามีฝ่ายละ 7 หลุม ก็ใส่ลูกหมากขุมลงไป หลุมละ 7 ลูก หลุมที่ไม่ต้องใส่ลูกหมากขุม คือ หลุมที่เป็น “แม่เริน”

“หัวแม่เริน” หรือ “หลุมหัวเมือง” ของทั้งสองฝ่าย

การเล่นหมากขุม มี 2 วิธี คือ (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2526 : 119)

วิธีที่ 1 ผู้เล่นทั้งสองฝ่าย เริ่มเล่นพร้อมกัน แข่งกันเดินหมากจนกว่าใคร “ตาย” ก่อน คือ เดินไม่ได้เพราะไม่มีลูกหมากในหลุมให้ใช้เดินได้อีก ฝ่ายนั้นต้องหยุดให้อีกฝ่ายหนึ่งเดินต่อไป จนกว่าอีกฝ่ายจะ “ตาย” หรือเดินไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะได้กลับมาเดินหมากสลับกันไป จนหมดลูกหมากในหลุม (เพราะลูกหมากจะไปอยู่รวมกันใน “แม่เริน” ของแต่ละฝ่ายจนหมด)

วิธีที่ 2 ผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่าย “ขันซี” คือ ตกลง หรือ สัญญา ด้วยการใช้มือเป็นสัญลักษณ์ เพื่อคัดเลือกหา ผู้ชนะที่จะได้เล่นคนแรก ผู้ชนะจากการ “ขันซี” จะได้เป็นผู้เล่นก่อนหรือเดินหมากก่อน ก็ได้เดินหมากจนกว่าหมาก “ตาย” ก็ต้องหยุดเดิน เปลี่ยนให้อีกฝ่ายหนึ่งเดินบ้าง จนหมาก “ตาย” ก็สลับสับเปลี่ยนกันเล่น จนลูกหมากขุมในหลุมไปกองรวมอยู่ใน “หัวแม่เริน” ของแต่ละฝ่ายจนหมดถือว่าหมดรอบหรือหมดกระดาน

ไม่ว่าจะตกลงเล่นวิธีที่ 1 หรือวิธีที่ 2 หลักการเล่นก็มีอยู่ว่า ให้ผู้เล่นเริ่มจากการหยิบลูกหมากขุมทั้งหมด ในหลุมใดหลุมหนึ่งที่อยู่ในฝ่ายของตน แล้วใส่ลูกหมากขุมที่อยู่ในมือลงในหลุมถัดไป (จากหลุมที่หยิบลูกหมากขึ้น) หลุมละลูกๆ ใส่เวียนไปทางหลุมซ้ายมือ และใส่ลงในหลุม “แม่เริน” ของตน (หลุมใหญ่ที่อยู่ทางซ้ายมือของตน) ต่อจากนั้นก็เดินหมากต่อ โดยใส่ลูกหมากลงในหลุมของฝ่ายตรงกันข้ามด้วย เรียงไปตามลำดับทุกหลุม ยกเว้นหลุมเดียวเท่านั้นที่ไม่ต้องใส่ลูกหมากลงไปคือ หลุมที่เป็น “หัวแม่เริน” ตรงกันข้าม (หลุมใหญ่ที่อยู่ทางขวามือสุด) ลูกหมากลูกสุดท้ายหมดลงในหลุมใดก็ให้หยิบลูกหมากในหลุมนั้นขึ้น (ถ้ามีลูกหมากอยู่) เพื่อใช้ลูกหมากที่หยิบขึ้นมาใช้นั้นใช้เดินต่อ คือ ใช้ใส่ลงในหลุมถัดไป หลุมละลูกๆ ต่อไปเรื่อยๆ จนกว่า

“หมากขุม หมากหลุม หรือ หลุมเมือง” คำว่า “หมาก” เป็นคำนาม ใช้เรียกสิ่งของที่มีลักษณะกลมๆ เป็นหน่วย เป็นลูกว่า “หมาก” คำว่า “หลุม” หมายถึงที่ซึ่งมีลักษณะเป็นบ่อ มักมีขนาดเล็กและตื้น คำว่า “ขุม” ก็หมายถึง หลุมนั่นเอง

ลูกหมากลูกสุดท้ายที่อยู่ในมือไปจบลงในหลุมที่ว่าง ไม่มีลูกหมากให้หยิบขึ้นมาเพื่อใช้เดินได้อีก ก็ถือว่า “ตาย” ต้องหยุดเดิน เพื่อเปลี่ยนให้ผู้เล่นฝ่ายตรงกันข้ามได้เดินหมากบ้าง จนกว่าเขาจะเดินหมากไปจนเขา “ตาย” ก็เปลี่ยนกลับมาให้ฝ่ายเราเดินหมากใหม่สลับกันไปเรื่อยๆ

“การตาย” ในการเล่นหมากขุมมีอยู่ 2 แบบ

แบบที่ 1 การตายแล้วได้ “กินแทน” คำว่ากินแทน ในการเดินหมากขุม หมายความว่า เมื่อเราใส่ลูกหมากขุมที่อยู่ในมือเราลูกสุดท้ายหมดลงในหลุมว่าง (ไม่มีลูกหมาก) ซึ่งถือว่าเป็นการ “ตาย” แต่หลุมว่างนั้นอยู่ในแดนของเรา คือ ตายในฝั่งของเรา และบังเอิญว่าในหลุมที่อยู่ฝั่งตรงกันข้าม (หลุมของคู่แข่ง) มีลูกหมากอยู่ในหลุมนั้น มีเท่าใดเราก็มีสิทธิในการ “กินแทน” คือ เอาลูกหมากของเขาในหลุมนั้นทั้งหมดมาเป็นของเรา (ได้นำลูกหมากในหลุมนั้นมาใส่ลงในหลุม “หัวแม่เริน” ของเรา) ผู้เล่นจะชอบตอนเดินมา “ตาย” ในฝั่งของตนเอง แล้วได้ “กินแทน” คือ ได้ลูกหมากในหลุมของฝั่งตรงกันข้ามมาเป็นของตนเองนี่แหละ เพราะบางหลุมอาจมีลูกหมากอยู่เป็นจำนวนมากก็ได้

แบบที่ 2 “การตายอดตายอยาก” หมายความว่า 1) เดินหมากมาตายในฝั่งของตนเอง แต่หลุมที่อยู่ฝั่งตรงกันข้าม (หลุมของคู่แข่ง) เป็นหลุมว่าง ไม่มีลูกหมากขุมอยู่ในหลุมเลย (เลยไม่ได้กินแทน)

และ 2) ตายในฝั่งของฝ่ายตรงกันข้าม ก็ตายแบบไม่มีอะไรกินเรียกว่าตายอดตายอยาก ผู้เล่นจะไม่ชอบการ “ตายอดตายอยาก”

การเล่นจะดำเนินต่อไปจนกว่าลูกหมากจะถูกใส่ลงในหลุมที่เป็น “หัวแม่เริน” ของแต่ละฝ่าย จนหมดถือว่าการเล่นในรอบนั้นหรือกระดานนั้นจบลง เมื่อจะเริ่มการเล่นในกระดานต่อไป ผู้เล่นทั้งสองฝ่ายต้องหยิบลูกหมากที่อยู่ใน “หัวแม่เริน” ของตนมานับและใส่ลูกหมากลงในหลุมแต่ละหลุมให้มีครบจำนวนเท่าเดิมเท่ากับตอนที่เริ่มต้นเล่น เช่น ถ้ามี 5 หลุม ก็ต้องใส่ลูกหมากลงในหลุม หลุมละ 5 ลูกเท่าเดิม ถึงตรงนี้ผู้เล่นแต่ละคนจะมีจำนวนลูกหมากไม่เท่ากัน ฝ่ายหนึ่งจะมีลูกหมากใส่ในหลุมของตนเอง หลุมละ 5 ลูกครบทุกหลุม และมีลูกหมากเกินมาอีกด้วย แต่อีกฝ่ายหนึ่งจะมีลูกหมากขาดไป อาจมีพอใส่ได้เพียง 4 หลุมเท่านั้น อีก 1 หลุมอาจมีไม่ครบ 5 ลูก ถ้าหลุมใดมีลูกหมากที่จะใส่ลงในหลุมไม่ครบ หลุมนั้นก็ถือว่าเป็น “เมืองใหม่” หรือ “เมืองหม้าย” (เมืองที่เป็นแม่หม้าย) ให้เว้นว่างไว้ไม่ต้องใส่ลูกหมากลงไป เวลาเล่นรอบใหม่ เมื่อเดินหมากก็ไม่ต้องใส่ลูกหมากลงไป ในหลุมที่ว่าง หรือ “เมืองใหม่” นั้น (ปกติเมืองใหม่จะอยู่ในหลุมที่อยู่หลัง ถัดจากหลุมที่มีลูกหมากครบ) ตอนนี้อย่าถือว่าเป็นการแพ้หรือชนะ เพราะต้องเดินกันหลายรอบหรือหลายกระดาน บางทีฝ่ายที่มี “เมืองใหม่” ในตอนแรกอาจจะเดินได้ดีขึ้นสามารถตีโต้ได้ลูกหมากกลับมามากขึ้นในกระดานต่อไป

การตัดสินแพ้หรือชนะ ผู้เล่นต้อง “ชั่งชั่ง” ตกลงกันก่อนเริ่มต้นเล่นว่า ถ้าฝ่ายใดเหลือจำนวน “เมือง” เท่าใดจึงจะถือว่า “คอขาด” หรือว่าแพ้ เช่น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเหลือ “เมือง” หรือหลุมที่มีลูกหมากใส่ครบ (5 ลูก) เหลือเพียงหลุมเดียวหรือมีเพียง 2 หลุม ให้ถือว่าฝ่ายนั้น “คอขาด” หรือแพ้ เกมจึงจะจบลง

เมื่อมีการแพ้หรือชนะเกิดขึ้นแล้ว ถ้าต้องการ

อุปกรณ์อีกอย่างหนึ่งที่ใช้เล่นหมากขุมคือ “ลูกหมากขุม” ได้แก่ วัตถุที่จะนำมาใส่ลงในหลุมหรือในเมือง มักจะเป็นวัตถุกลม ๆ เล็ก ๆ เช่น ลูกหวาด ลูกแก้ว ลูกหิน เม็ดยางพารา เม็ดมะขาม ฯลฯ ส่วนมากนิยมใช้ลูกหวาดหรือลูกสวาด

จะเล่นกันเกมใหม่ก็เริ่มต้นจากการแบ่งลูกหมากขุมให้มีจำนวนเท่ากันแล้วใส่ลูกหมากลงในแต่ละหลุมให้เท่า ๆ กันเหมือนเดิมจากนั้นก็เริ่มต้นเดินหมากขุมกันใหม่

“ที่คุณตาเล่ามานี้เป็นการเล่นหมากขุมของชาวปักษ์ใต้ทั่ว ๆ ไปที่เล่นกันในจังหวัดตรัง พัทลุง นครศรีธรรมราช สงขลา ยะลา ปัตตานี มีการเล่นคล้าย ๆ กันทำนองนี้ อาจมีผิดเพี้ยนกันไปบ้าง แต่การเล่นหมากขุมของชาวภูเก็ตและพังงาแตกต่างจากการเล่นของชาวปักษ์ใต้ในจังหวัดอื่น ๆ มาก แล้วคุณตาจะเล่าให้ฟังนะคะ”

การเล่นหมากขุมของชาวภูเก็ตส่วนใหญ่ที่เหมือนกับที่อื่นคืออุปกรณ์ในการเล่นซึ่งประกอบด้วย

1. รางหมากขุม ซึ่งทำด้วยไม้มีรูปร่างลักษณะคล้ายเรือ ขุดเป็นหลุมเหมือนรางหมากขุมทั่ว ๆ ไป แต่มีจำนวนหลุมฝ่ายละ 4 หลุม และมีหลุมใหญ่กว่าหลุมอื่นอยู่ตรงส่วนที่คล้ายกับส่วนหัวของเรือ ด้านละหลุม หลุมนี้เรียกว่า “หลุมเมือง”

2. ลูกหมากขุม ก็ใช้วัสดุเหมือน ๆ กันกับที่อื่นคือ ใช้ลูกหวาด (ลูกสวาด) ลูกหิน ลูกแก้ว เม็ดมะม่วงหิมพานต์ (ที่ยังไม่แกะเปลือกออก) เม็ดลูกยางพารา เม็ดมะขาม ฯลฯ แบ่งกันฝ่ายละ 21 ลูก

3. การวางลูกหมากขุม ให้ใส่ลูกหมากขุมลงในหลุม “เมือง” (หลุมเล็ก) หลุมละ 4 ลูกและใส่ในหลุมที่เป็น “หัวเมือง” (หลุมใหญ่) 5 ลูก (การเล่นหมากขุม

ที่อื่นหลุมหัวเมืองนี้เริ่มต้นเขาจะไม่ใส่ลูกหมากขุม)

วิธีการเล่น ก่อนการเล่นหมากขุมของชาวภูเก็ท ผู้เล่นจะต้อง “ขันซี” หรือ ตกลง ด้วยวิธีการคัตหาตัวผู้เล่นคนแรกหรือคนหลังให้ได้เสียก่อน ผู้ที่ชนะที่ได้สิทธิเล่นก่อนจะได้เดินหมากเป็นคนแรก

การเล่นหมากขุม ผู้เล่นจะหยิบลูกหมากจากเมือง (หลุม) ของตน เมืองใดก่อนก็ได้ และเดิน (ใส่ลูกหมาก) ไปทางหลุมซ้ายมือหรือทางขวามือก่อนก็ได้ (การเล่นหมากขุมในจังหวัดอื่นเขาจะเดินลูกหมากใส่ในหลุมถัดไปวนทางซ้ายเท่านั้น) โดยใส่ลูกหมากลงในหลุมถัดไปหลุมละ 1 เม็ด ใส่ไปเรื่อยๆ ตามลำดับ รวมทั้งต้องใส่ในหลุมที่เป็น “หัวเมือง” ของตนเองด้วย ยกเว้นหลุมเดียวที่ไม่ต้องใส่ คือ หลุม “หัวเมือง” ของคนอื่น

เมื่อลูกหมากที่อยู่ในมือลูกสุดท้ายหมดลงในหลุมใดที่ไม่มีลูกหมากอยู่เลย (หลุมว่าง) เป็นอันว่าต้อง “ตาย” ผู้นั้นต้องหยุดเล่นหรือหยุดเดินหมาก เพราะไม่มีลูกหมากที่จะใช้เดินต่อไปได้อีก ผู้เล่นอีกฝ่ายหนึ่งจะได้สิทธิ์เป็นผู้เดินหมากบ้าง สลับกัน

ในกรณีที่หลุดถัดจากหลุมที่ว่างมีลูกหมากอยู่ในหลุม ผู้เดินหมากมีสิทธิหยิบลูกหมากในหลุมดังกล่าวมาไว้ในหลุม “หัวเมือง” ของตน และถ้าหากว่าเกิดมีหลุมที่มีลูกหมากและไม่มีลูกหมากอยู่สลับกัน ผู้เดินหมากก็สามารถเก็บเอาลูกหมากที่อยู่ในหลุมทุกหลุมที่ว่างสลับกันนั้นมาไว้ในหลุม “หัวเมือง” เป็นของตัวเองได้ (หรือที่การเล่นหมากขุมที่อื่นทั่วไปเรียกว่า “ตาย” แล้วได้ “กินแทน” นั่นเอง) ผู้เล่นคนนั้นก็หมดสิทธิเดิน เพราะได้ “ตาย” ไปแล้วต้องผลัดเปลี่ยนให้ผู้เล่นอีกคนหนึ่งได้เล่นหรือเดินหมากของตนบ้าง ซึ่งจะใช้ชีวิตเดินในลักษณะเดียวกัน (นิวัต เกิดปากแพรก. 2520 : 202-203)

ผู้เล่นหมากขุมทั้งสองจะผลัดเปลี่ยนกันไปเรื่อยๆ จนลูกหมากที่อยู่ในหลุม “เมือง” ทุกหลุม ปรวมอยู่ในหลุม “หัวเมือง” ของแต่ละฝ่ายจนหมด

การเล่นหมากขุม เล่นกันได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ทั้งเด็กหรือผู้ใหญ่ หรือผู้ใหญ่จะเล่นกับเด็กก็ได้ไม่มีปัญหา เพราะเพศวัยหรือ ขนาด ของ รูปร่าง ของ ผู้เล่น มิได้เป็นอุปสรรค หรือเป็นข้อได้เปรียบเสียเปรียบในการเล่นหมากขุมแต่ประการใด ๆ ทั้งสิ้น

การเล่นกระดานนั้นจบลง แต่การเล่นหมากขุมจะยังไม่จบเพราะยังไม่ผลแพ้ชนะการจะถือว่าใครแพ้หรือชนะนั้นต้องเล่นกันหลายรอบหรือหลายกระดาน เมื่อจะเล่นกระดานใหม่ ต้องดูว่าฝ่ายใดมี “เมืองใหม่ หรือ เมืองหม้าย” คือ มี “หลุมว่าง” มาก เพราะมีลูกหมากใส่ลงในหลุมได้ไม่ครบตามที่กำหนดไว้ที่หลุม เช่น กำหนดว่าฝ่ายใดมี “เมืองใหม่” 2 เมือง หรือ 3 เมือง ถือว่า “คอขาด” ผู้นั้นก็เป็นฝ่ายแพ้ เกมนั้นก็จบลง ถ้าจะเริ่มเล่นเกมใหม่ก็เอาลูกหมากมาแบ่งใหม่ให้เท่าๆ กัน และใส่ลูกหมากลงในหลุมทุกหลุมให้ครบตามที่กำหนด แล้วก็เริ่มต้นเล่นเกมใหม่กัน

“ฟังคุณตาเล่าเรื่องการเล่นหมากขุมแล้วน่าสนุกสนานคะ แต่น้องเองคิดว่า ถ้าเพียงแต่ฟังอย่างเดียว ไม่ลองเล่นดูจริงๆ ก็คงไม่สนุกเท่าที่ควรหรอกคะ” หลานสาวตัวเล็กของผมซักสนใจ

“ไม่เป็นไร ประเดี๋ยวหนูก็ลองเล่นกับคุณตาก็แล้วกัน หนูจะได้เห็นว่าการเล่นของเด็กในสมัยก่อนนี้สนุกมาก เพราะการเล่นทำให้ได้มีเพื่อนเล่นไม่เหมือนกับการเล่นเกมคอมพิวเตอร์สมัยนี้ที่ผู้เล่นต้องนั่งเล่นอยู่เพียงคนเดียวกับเครื่องเล่น ทำให้ความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมด้อยลง เด็กสมัยนี้บางคนจึงขาดเพื่อน และเล่นกับเพื่อนไม่เป็น โดยเฉพาะการเล่นหมากขุมนี้ถือว่าเป็นการเล่นของเด็กทุกเพศทุกวัย แถมบางที่ผู้ใหญ่ก็อาจจะเข้ามาร่วมเล่นกับ

เด็กด้วยก็ได้ เพศ วัย หรือขนาดของรูปร่างไม่เป็นข้อ
ได้เปรียบเสียเปรียบในการเล่นหมากล้อม และการได้
เล่นหมากล้อมกันหลายรอบกว่าจะรู้แพ้รู้ชนะ เป็น
การฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกต ได้ใช้สมองหรือสติ
ปัญญาในการคิดแก้ปัญหา ว่าทำอย่างไรจะเดินแล้ว
“ตาย” ช้า หรือ “ตาย” แล้วได้ “กินแทน” มากๆ

ที่สำคัญ คือการเล่นหมากล้อมไม่ต้องกลัวสายตา
จะเสียเหมือนการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ เพราะ
การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ต้องใช้สายตาเพ่งมากถ้า
เล่นบ่อยๆ หรือเล่นติดต่อกันเป็นเวลานานจนเกินไป
จะเป็นเหตุให้เด็กสายตาสีหรือสายตาสั้น เด็กๆ
สมัยนี้หลายคนขนาดอายุน้อยๆ อยู่ บางคนต้อง
สวมแว่นสายตาก็แล้ว เมื่อเขาโตขึ้นปัญหาเรื่อง
สายตาของเขาจะยิ่งมากขึ้น”

ผมอธิบายอะไรเสียยืดยาว ผมยังคิดไม่ออกว่า
เด็กวัยแค่ 12 - 13 ขวบจะเข้าใจหรือเปล่า แต่ผมดีใจ
เพราะในที่สุดหลานสาวของผมตกลงใจขอลองเล่น
หมากล้อมกับผม (๕)

เอกสารอ้างอิง

นิวัต เกิดปากแพรก. 2520. “การละเล่นพื้นเมือง”,
ชีวิตไทยฝั่งทะเลตะวันตก. วิทยาลัย
ครูภูเก็ต จัดพิมพ์เนื่องในงานนิทรรศการ
ทางวัฒนธรรม. ภูเก็ต : โรงพิมพ์ชินวุฒิ.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.
2542. 2546. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ :
บริษัทนานมีบุ๊คเซ็นเตอร์.

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2526. การเล่นเกมของ
เด็กปกติได้. ปัตตานี : มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.

----- “2545. ภาษาใต้วันละ
คำ. ปัตตานี : สำนักส่งเสริมและ
การศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.